

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie



Teze diplomové práce

Identita muslimské minority v České republice

Bc. Lucie Kancianová

© 2014 ČZU v Praze

Souhrn

Předkládaná diplomová práce řeší otázku konstrukce kolektivní identity na konkrétním příkladu muslimské komunity v České republice. Hlavním cílem práce je zjistit, na základě jakých atributů je konstruována kolektivní identita této kolektivity a jaký vliv má na tento proces české majoritní prostředí. Konstrukce kolektivní identity v sobě zahrnuje identitu náboženskou a etnickou, na něž je nahlíženo z perspektivy členů muslimské komunity. Práce se snaží o představení jednotlivých oblastí života muslimů v České republice a na základě výpovědí vybraných informátorů odhalit subjektivní pohled na jejich identitu. Výzkum shrnuje poznatky získané z již provedených výzkumů a výsledky dosažené prostřednictvím kvalitativního výzkumu, který tvoří praktickou část práce.

Klíčová slova: etnická skupina, identita, etnická identita, náboženská identita, islám, muslimská komunita, migrace, integrace, stereotypy

Úvod

Práce je členěna na dva hlavní úseky, část teoreticko-metodologickou a část praktickou. Po úvodu následuje kapitola věnující se metodologickým postupům z hlediska kvalitativního výzkumu, který je proveden v praktické části práce. Druhá kapitola je zaměřena na literární rešerši a terminologii, která vysvětluje klíčové pojmy a koncepty nezbytné pro pochopení celé problematiky. Jsou zde vysvětleny teoretické přístupy a koncepty související s identitou, etnicitou, etnickými skupinami a menšinami. Dále jsou charakterizovány hranice a její atributy v souvislosti se vztahem my vs. oni, s čímž souvisí téma stereotypizace a není opomíjena ani teorie migrace a integrace s jejími přístupy. Navazuje praktická část kapitolou zabývající se již konkrétně charakteristikou muslimské minority v České republice. Nejprve je stručně nastíněna historie migrace, dále struktura příchozích migrantů, statistické údaje migrantů a formování muslimské menšiny v České republice. V této kapitole je nastíněn i legislativní rámec migrace v České republice. Další kapitola je věnována způsobům integrace muslimské minority v české majoritní společnosti a také jednotlivé organizace věnující se integraci etnických menšin na území českého státu a samozřejmě přímo islámské organizace sdružující muslimy. Poslední kapitola prezentuje výsledky kvalitativního výzkumu provedeného na základě polostrukturovaných rozhovorů s příslušníky muslimské menšiny v České republice, konkrétně v Praze a Liberci. V závěru práce jsou shrnuty poznatky kvalitativního výzkumu.

Cíl práce a metodika

Diplomová práce v obecné rovině řeší otázku konstrukce kolektivní identity na konkrétním příkladu muslimské komunity v České republice. Hlavním cílem práce je zjistit, na základě jakých atributů je konstruována kolektivní identita této kolektivity a jaký vliv má na tento

proces české majoritní prostředí. Cílem výzkumu je odhalení subjektivního pohledu jednotlivých informátorů na jejich identitu.

K dosažení stanoveného cíle bylo využito kvalitativně orientovaného výzkumu. Toto šetření bylo provedeno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se zástupci muslimské komunity v rámci hlavního města Prahy a Liberce. Výzkum je zaměřen na generaci ve věku 19 až 45 let. Výsledek kvalitativního výzkumu identity muslimské minority v České republice obsahuje prvky případové studie, tedy konkrétně studie komunity i etnografického výzkumu. Pokud předpokládáme, že případová studie je detailním studiem jednoho nebo několika málo případů a že důkladným prozkoumáním případu porozumíme jiným podobným případům, není tomu tak v případě muslimské minority. Pro zajištění validity výzkumu byly využity různorodé zdroje informací.

Výsledky výzkumu

Cílem výzkumu bylo odpovědět na výzkumnou otázku a zjistit, jakými atributy je konstruována a vytvářena identita muslimských migrantů na území České republiky. Celá práce shrnuje výsledky zjištěné kvalitativním výzkumem z rozhovorů s vybranými informátory a doplňuje je o celkový pohled na muslimskou komunitu v České republice poznatky z již provedených výzkumů a dalších odborných publikací. Výzkum se zaměřoval na charakteristiku muslimské komunity, její náboženskou a etnickou identitu, dodržování islámských zvyklostí, motivy migrace, vztah k většinové společnosti a zčásti i mediálnímu obrazu.

Ze zjištěných poznatků vyplývá, že náboženská a etnická identita je důležitou součástí života každého jedince. U každého z nich se však projevuje v různé míře. Někteří muslimové etnickou a náboženskou identitu projevují více, jiní méně nebo vůbec. Každý z muslimů zastává jiné hodnoty a postoje a víra je pak jejich odrazem. Praktikování víry posiluje jejich náboženskou identitu, která je odlišujícím prvkem vůči majoritní společnosti a českému prostředí. Jelikož muslimská komunita není nijak organizovaná, v jejím rámci dochází k projevům identity etnické, pomocí níž se identifikují vůči ostatním cizincům. Někteří muslimové už od praktikování víry ustoupili úplně, protože se jim tak život zdá pohodlnější a často se toto řešení zdá být nástrojem k jednodušší integraci.

Závěr

V případě muslimské menšiny je nejvýraznějším rysem pro imaginární hranici islám. Měli bychom se však zamyslet nad tím, zda ohraničení muslimské menšiny není spíše dílem většinové společnosti. Muslimská identita tak může nabírat na síle, zejména z důvodu, že je na skupinu muslimů vytvářen velký tlak z vnějšku.

Vzniká tak nový rozměr identity, z velké části je zachovávána muslimská identita, určována islámem a jeho tradicemi a hodnotami, včetně smyslu života. K tomu se dotváří identita spojená s prostředím, kde se imigranti pohybují, a to konkrétně v části společnosti, kde dochází k interakci, jak s ostatními muslimy, tak s majoritní společností a rozsah této identity závisí na míře integrace jedince z muslimské komunity.

Dalo by se říci, že existuje přímý vztah mezi dodržováním islámských zvyků a tradic jakožto nástroje k posilování etnické a náboženské identity a mírou integrace do české společnosti. Pokud najdeme muslimy, kteří se od islámu distancují nebo téměř nedodržují zvyklosti spjaté s praktikováním islámu, nemají potřebu svou identitu muslima posilovat či se s ní nějakým způsobem ztotožňovat. Z výzkumu vyplynulo, že muslimská menšina není organizovanou komunitou. Asi nejlépe by se dala rozdělit na praktikující a neproaktující muslimy, což by se dalo považovat za jeden z klíčových faktorů posilování muslimské identity v rámci skupiny. K posilování identity však nedochází pouze na základě náboženské příslušnosti, ale především na etnické úrovni. Tím se konstruuje identita v rámci jednotlivých národnostních skupin muslimů, které spojuje náboženský prvek – islám.

Seznam použitých zdrojů

- BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 206 s. ISBN 80-7267-099-2.
- BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Vyd. 1. Brno: CDK, 1999. 347 s. ISBN 80-85959-47-X.
- BARŠOVÁ, Andrea. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* Konference Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. 24. ledna 2005. Dostupné online z: http://aa.ecn.czimg_upload79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263efABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf.
- BARŠOVÁ, Andrea. BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
- BARTH, Fredrik. *Ethnic Groups and Boundaries*. Oslo: Scandinavian University Press, 1969.
- BEČKA, Jiří. MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. Vyd. 1. Praha: Votobia, 1998. 231 s. ISBN 80-7220-034-8.
- BERGER, Peter. LUCKMANN Thomas. *Sociální konstrukce reality*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.
- BITTNEROVÁ, Dana., MORAVCOVÁ, Mirjam a kol. *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Vyd. 1. Praha: Sofis, 2005. 459 s. ISBN 80-902785-8-2.
- BITTNEROVÁ, Dana., MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2006. 411 s. ISBN 80-903086-7-8.
- BITTNEROVÁ, Dana., MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010. 314 s. ISBN 978-80-87398-08-1.
- BITTNEROVÁ, Dana., MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity: integrace, identita*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2011. 359 s. ISBN 978-80-87398-13-5.
- DERIANOVÁ, Lenka. *Situace Arabů v Plzni*. In: Sborník Integrace cizinců na území České republiky. Praha, Plzeň: Etnologický ústav AV ČR, Západočeská univerzita, 2001.
- DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. 208 s. ISBN 978-80-7419-039-1.
- DRBOHLAV, Dušan. UHEREK, Zdeněk. *Reflexe migračních teorií*. Geografie. In Sborník České geografické společnosti. 2007, roč. 112, č. 2, s. 125–141. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.
- DURKHEIM, Emile. *Elementární formy náboženského života*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2002. 491 s. ISBN 80-7298-056-4.

- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností*. Vyd. 1. Praha: Triton Praha/Kroměříž, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus*. Vyd. 1. Praha: Triton Praha/Kroměříž, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.
- HAŠOVÁ, Lucie. *Jazykové biografie – mapování jazykové situace v azylovém zařízení v Kostelci nad Orlicí*. In: Sborník Integrace cizinců na území České republiky. Praha, Plzeň: Etnologický ústav AV ČR, Západočeská univerzita, 2001.
- HIRT, Tomáš. *Přehled nejasností spjatých s konceptem etnicity v perspektivě post-barthovských přístupů*. Vyd. 1. Plzeň: CAAT, 2007. 13 s.
- HOLZNER, Burkart. *The Concept "Integration" in Sociological Theory*. *The Sociological Quarterly*, 8: 51–62. Dostupné online z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.15338525.1967.tb02273.x/abstract?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>.
- HORÁKOVÁ, Milada. *Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly*. VÚPSV Praha, listopad 2003. Dostupné online z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/mezmigr.pdf>
- HOŠKOVÁ, Simona. *Integrace Arabů v Praze, Liberci a v Plzni*. Vyd. 1. Praha: 2003. In: Sborník Integrace cizinců na území České republiky. Praha, Plzeň: Etnologický ústav AV ČR, Západočeská univerzita, 2001
- KOSEK, Jan. *Právo (n)a předsudek*. Vyd. 1. Praha: Dokořán, 2011. 351 s. ISBN 978-80-7363-312-7.
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006. 292 s. ISBN 80-7021-821-5.
- KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Neviditelná menšina – analýza mediálního obrazu českých muslimů*. Praha: Migrace online. 2006. Dostupné online z:
- KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza, ČIŽINSKÝ, Pavel. *Dvacet let české migrační politiky: liberální, restriktivní, anebo ještě jiná?* *Geografie*, 2011, roč. 116, č. 4, s. 497-. Dostupné online z: http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2012/01/g11-4-7kushnirakova_cizinsky.pdf.
- LEONTIYEVA, Yana. „Cizinci v ČR: ‚my‘ a ‚oni‘?“. *Naše společnost*, 2003, roč. 1, 3-4, s. 22-25. Dostupné online z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3916/f11/100018s_Cizinci%20v%20CR.pdf.
- MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 310 s. ISBN 80-7325-111-6.
- MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. 499 s. ISBN 978-80-200-1554-9.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Muslim Minorities in the Czech Republic*. Mezinárodní letní religionistická škola (Erasmus Intensive Programme in the Study of Religions), Ústav religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, přednáška (27.8.2007) na téma: Muslim Minorities in the Czech Republic. [online]. [cit. 2012-07-04]. Dostupné online z: <http://orient.avcr.cz/miranda2/export/sites/avcr/data.avcr.cz/humansci/orient/kontakty/pracovnici/publikace/Ostransky/Minority.pdf>.

PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. Vyd. 1. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. 123 s. ISBN 978-80-7465-018-5.

QUASTHOFFOVÁ, Uta. In: NEKVAPIL, Jiří. 2000/2001: *Sociální kategorizace v interkulturním kontaktu: základní výklad, cvičení a diskuse dvou scén z podnikové komunikace*. *Češtinář* 11: 38-52, 72-84.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava. TRBOLA, Robert. *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Vyd. 1. Praha: VÚPS, v.v.i., 2010. 123 s. ISBN 978-80-7416-067-7. Dostupné online z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_319.pdf.

SKLENÁŘOVÁ, Jitka. Symbolické hranice mezi sociálními světy. *Sociální studia*. Katedra sociologie FSS MU, 4/2012. S. 27-44. ISSN 1214-813X.

SOKAČOVÁ, Linda. *Postavení a postoje dlouhodobě usazených migrantů a migrantek v České republice*. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2013 (aktualizováno 2014). 45 s. Dostupné online z: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/zprava_z_vyzkumu-1.pdf.

SZALÓ, Csaba. Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich.

SZALÓ, Csaba, HAMAR, Eleonóra. *Vytváření etnokulturních minoritních identit a jejich sociální inkluze*. Brno: Masarykova univerzita. *Sociální studia*. 1/2005. S. 67-83.

TOLLAROVÁ, Blanka. (2006): *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* In: *Biograf* (39): Vyd. 1. Praha: Biograf, 2006, 107 odst. ISSN 1211-5770. Dostupné online z <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>

TOPINKA, Daniel. *Integrační proces muslimů v České republice – pilotní projekt*. Ostrava: VeryVision s.r.o., 2006/2007. Dostupné online z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/integrace_muslimu.pdf.

UHEREK, Zdeněk. *Integrace cizinců na území České republiky: Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky číslo 1266/2000 a 1360/2001*. Praha: Akademie věd ČR, 2003. 1 elektronický optický disk (CD-ROM). ISBN 80-86675-03-3.

UHEREK, Zdeněk, KORECKÁ, Zuzana, POJAROVÁ Tereza a kol. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy. Vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. 259 s. ISBN 978-80-87112-12-0.

VÁCLAVÍK, David. *O psaní a čtení stereotypů aneb Jak přistupujeme k informacím o cizincích a etnických menšinách*. In: *Očernění: Etnické stereotypy v médiích*. Vyd. 1. Praha: Člověk v tísni, 2003, s. 25-27. Dostupné online z: <http://www.infoservis.net/down/ocerneni-kor03.pdf>.

VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace*. Socioweb, 2005, roč. 5, 20. 4. 2005 s. 1-4. Dostupné online z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf.

Český statistický úřad. *Počty cizinců v ČR*. Dostupné online z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

Český statistický úřad. *Nelegální migrace*. Dostupné online z:

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nelegalni_migrace